

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Sect. iv. De ipso actu sensus interni.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

rei, rem etiam illam necessariò repræsentat: species expressa, seu sensatio externa est imago obiecti: ergo species quæ illam repræsentat, necessariò etiam repræsentat obiectum. Ad probationem fateor obiectum non cognosci unquam à sensu interno, quin cognoscatur etiam simul sensatio externa, saltem confusè; nunquam v. g. imaginatio cogitat Petrum, nisi tanquam illum videat, audiat, tangat.

Ad tertiam vt respondeam, videndum est

§. II.

Quanam sit causa productiua huiusmodi specierum.

Tria genera specierum.

EX iis, quæ hætenus dixi, tria in sensu interno distingui debere genera specierum; primò enim alia sunt species rerum quas sensus externus actu percipit, aut alias percepit, quæ vocantur species sensatæ: secundò alia sunt species ex sensatis compositæ, vt species montis aurei, composita ex specie montis, & specie auri: tertio alia sunt species insensatæ, quibus aliquid sensu externo cognitum cognoscitur sub alia ratione ignota sensui externo, vt cum lupus vt disconueniens cognoscitur ab oue. Queritur nunc, quamnam causa specierum illarum omnium esse possit productiua.

Triplex dubitatio.

Ratio enim dubitandi primò est; quia species expressa, quæ remota est à cerebro, non potest in ipso cerebro producere speciem impressam: sensatio tactus, quæ fit in pede, quando v. g. ille vitur, est species expressa remota à cerebro: ergo per illam sensationem externam non potest produci species impressa sensui externo necessaria vel ad primam cognitionem, vel ad recordationem.

Secundò. Si sensatio externa producit speciem illam impressam, vel producit illam vt causa principalis, vel vt causa instrumentalis. Non primum, quia species impressa cum sit ens permanens, videtur esse aliquid perfectius, quàm species expressa, quæ statim corrumpitur. Non secundum, quia non est excogitabilis alia vlla causa producens principaliter speciem impressam.

Tertio. Si sensatio externa esset causa productiua specierum sensus interni, esset etiam causa illarum conseruatua; nam species penderet in conseruari à causa per quam producuntur: sed sensatio non conseruat huiusmodi species, quæ illa extincta permanent: ergo neque illas producit.

Conclusio tripartita.

Dico secundò, species sensus interni, siue ad primam obiecti cognitionem, siue ad eius recordationem produci ipsa externa sensatione, à qua producuntur etiam species omnes insensatæ, quibus cognoscitur conuenientia, vel disconuenientia obiectorum.

Species ad primam cognitionem.

Prima pars de prima obiecti cognitione communis est inter Doctores. Ratio est, quia species illa impressa non potest produci ab ipso obiecto; nam obiectum visibile v. g. non potest producere species per medium opacum, est autem opacum medium ab oculo ad cerebrum. Neque produci potest à sensu externo, qui est distans à cerebro; neque à sensu interno, qui sicut est incompletus ad productionem speciei expressæ, sic est incompletus & indeterminatus ad productionem speciei impressæ, ad quam deberet ab extrinseco determinari: ergo reliquum est, vt sola sensatio externa producat speciem impressam sui vsque ad cerebrum; alia enim etiam obiecta producant species impressas, per quas repræsentantur.

A Secunda pars de speciebus memoriæ sequitur ex eo, quod dictum nuper est, nullam potentiam sensitivam posse reflexè cognoscere suum actum: ergo sensatio interna non potest producere sui species in ipso sensu interno, alioqui sensus internus cognosceret reflexè suam sensationem præteritam, quam species illa impressa repræsentaret: ergo species omnes memoriæ sensitivæ producuntur ab ipsa externa sensatione.

Tertia pars de speciebus, quibus cognoscitur aliquid nullo perceptum externo sensu, est difficilior; volunt enim plurimi Doctores eas infusas brutis esse à Deo, & hunc esse instinctum brutorum; quod mihi sanè parum videtur probabile, si aliter replicari possit causa productiua istarum specierum, sine speciali ea infusione à Deo. Dixi ergo eas species, cum illæ sunt, quæ repræsentant obiecta percepta externo sensu, produci à sola externa sensatione. Ovis v. g. videt lupum, & eius recipit speciem in phantasia. Hæc anima ouis, posita naturali antipathia, quam habet cum lupo, talis est, vt determinetur per speciem lupi, ad illum apprehendendum vt inimicum, quem alter lupo vt amicum apprehendit, etiam si speciem omnino similem habeat illi quam habet ouis; quia lupo habet phantasiam determinatam ad apprehendendum alium lupum vt amicum, posita tali specie.

Ratio ergo est, quia phantasia ouis sufficienter determinari potest posita specie lupi visi ad illum apprehendendum vt inimicum, si habeat naturalem antipathiam cum lupo, & sensum internum determinatum ex se ad talem apprehensionem posita tali specie lupi: sed ouis habet naturalem antipathiam, & sensum internum ita determinatum: ergo species illa quæ producitur ab externa sensatione in sensu interno ipsius ouis, sufficienter illam determinat ad cognitionem disconuenientie cum lupo.

Ad primam respondeo, speciem expressam sensus externi agere per totum medium spatium vsque ad cerebrum, per nervos scilicet, & spiritus, eo modo quo obiectum remotum producit species per totum aërem.

D Ad secundam respondeo sensationem externam esse causam principalem specierum impressarum sensus interni, & esse nobiliorem simpliciter, cum sit aliquid vitale: species autem impressa non sit vivens.

Ad tertiam respondeo species quidem sensuum externorum pendere in conseruari à causa, per quam producuntur; species autem sensus interni pendere vel à solo Deo, vel certè ab ipso cerebro, & spiritibus, in quibus tanquam in subiecto sunt, & conseruantur ad memoriæ.

SECTIO IV.

De ipso actu sensus interni.

E Quæcunque de hoc actu disputari possunt, ferè constant ex iis quæ dixi de variis muneribus interni sensus; quod autem de memoria brutorum esse posset difficile, satis erit perspicuum ex iis quæ de memoria intellectiva hominis disputanda sunt in sequentibus. Duo igitur restant propria huius actus: primò an sensus ille internus brutorum rationis aliquid habeat; siue vtrum actus phantasie brutorum non sit nisi simplex apprehensio; an verò iudicium etiam sit & discursus: secundò vtrum internus saltem sensus hominis discursat.

§. I.

S. I.

Utrum sensus internus brutorum discurrat, & rationis aliquid habeat.

Mirum est, non dedignatos esse homines æquare sibi iumenta insipientia, & rationem quā vnā homo brutis præcellit, illis attribuire; quæ sanè bruta dementia est. In eam tamen incidere non pauci etiam hoc sæculo, qui eo tantum doctiores videri voluere reliquis hominibus, quod essent bestiis vel similiores, vel inferiores.

Animaliū prudentia.

Ratio autem dubitandi esse potest primò, quia incredibilis sæpe prudentia in brutis apparet: ergo illis etiam inest ratio, quæ prudentiæ semper adiuncta est. Antecedens probari potest multipliciter; etenim manifestæ prudentiæ argumentum est cum animantia passim vtilia sibi appetunt, noxia cauent incredibili solertiâ, pericula imminencia deuitant, labibula sibi construunt in multis exitus dispendia, fœtus proprios fouent & tuentur, aliaque plurima faciunt tantâ sagacitate, solertiâ & arte, vt hominum etiam industriam sæpe superent. Collegerunt eam in rem innumera, & sanè pulcherrima Basilias & Ambrosius in *hexaemero*, Nazianzenus *orat.* 34. Aristoteles *libris de historia animalium*, Alianus *vbi que*, Fracastorius *lib. 2. de intellectu*, Plutarchus in *opusculo, Utrum brutis insit ratio*, & altero, *Utrum animalia plus rationis habeant, terrestria, an marina*. Plinius in *omnibus libris*, Guillelmus Pharisensis *2. 2. partis de vniuerso*, c. 126. Conimbricenses *2. Physicæ*, 9. 3.

Vt v.g. pugnant non solum vnguibus & dentibus, sed etiam lapidibus. Animal quod Bonachon dicitur, egestionibus suis certat, eas emittens in eorum facies à quibus prouocatur. Delphini pinnulis, quas in dorso acutas habent ad modum feræ, ventres secant crocodilorum, magno impetu sub eis nantes. Vulpes se mortuam simulat, & descendentem super se miluum capit ac deuorat. Idem dicitur de mustella. Auis cucula deuorans oua quædam auicularum, propria reponit in earum nidis, vt ea foueant. De simia illustre habet exemplum Christophorus à Costa *lib. 4. historia Indicæ*, c. 39.

Animaliū disciplina.

Secundò capacia etiam disciplinæ sunt animalia pleraque. Narrat de elephantis mirabilia Lipsius *centuria 1. epist. 50*. Plinius & Alianus tradunt elephantem litteras perscribere didicisse, saltare, offerre coronas adstantibus. Apud Christophorum à Costa dicitur elephas Indicæ loquutus, & respondisse ad interrogata. Idem etiam refert canes quosdam, imò & alios histriones. Sturni, galeitæ, cornices, psittaci voces discunt humanas. Luscinia pullos suos musicam docent, teste Aristotele *lib. 4. historia*, cap. 9. Canem Heduardi Regis narrat Fonseca *1. Metaph. cap. 1*. solitum prehendere dentibus aulicos à Rege euocatos. Vide Maiolium *colloquio 6. & 7*. Leloyer *lib. 1. cap. 8*. Albertus ipse apud Toletum *lib. 3. de anima*, q. 8. ait se vidisse murem ad imperium domini candelam conuiuii præferre solitum.

Artes.

Tertiò huc facit quod multas artes didicere à brutis homines, teste Plinio *lib. 8. cap. 26. & 27*. Docuit araneus artem texendi, hirundo & vespæ artem ædificandi, grænes instruendi exercitum, milui gubernandi nauem, sed præsertim nautilus, vt merito propterea Nazianzenus terrestrum nauilum appellarit: hippopotamus aperirent venam. Alia plura dabunt Oppianus *lib. 1. de piscatione*, Plinius *lib. 9. cap. 29*. Quid quod multa etiam in animantibus virtutum exempla eminent? In leoni *R. P. de Rhodæ curs. Philosoph.*

Abus magnanimitatis, in ciconiis pietatis, in canibus amoris, in elephantis prudentiæ, in columbis simplicitatis, in turturibus coniugalis fidei.

Colloquia

Quartò videntur inter se mutuo colloqui bestia ac voces suas propriis discernere notis, vt notat Lactantius *lib. 3. institut. cap. 20*. tidendique aliqua ratio in illis apparet, cum demulsis auribus, contractoque rictu, & oculis in quandam lasciuam resolutis, aut homini alludunt, aut suis quisque coniugibus, & propriis fœtibus, vt idem loquitur. Eundem vsum tribuebat aibus Apollonius apud Philostratum, & Porphyrius, ac Plato.

Denique huc facit solemne illud argumentum Chrysippi, quo probabat canes esse Dialecticos. Canis enim feram persequens, cum peruenit ad triuium, vbi duas vestigauit olfactu vias, & feram illac non transisseprehendit, tertiam mox arripit, nihil iam olfaciens, quasi secum sic discurret: Fera transiuit per vnam ex istis tribus viis: non per illas duas: ergo per tertiam istam.

Conclusio negans.

Dico primò, certum omnino esse, quod brutis nulla omnino inest ratio, nec iudicium vllum compositium, aut discursus; sed sola simplex apprehensio. Ita docent omnes, quibus rationis aliquid inest, licet docuisse videantur contrarium. Galenus in libris exhortationis ad bonas artes, vbi rationem quandam attribuit brutis, quibus loquendi vis deest vt eam explicant: Porphyrius *lib. 3. de sacrificiis*, alique multi apud Libanium *lib. de intellectu bestiarum*, c. 2. Cardanus apud Scaligerum *exercit. 307*. imò Fracastorius enthymemata minus difficilia fieri ab illis putat *lib. 2. de intellectu*. Contra quos atequam probem,

Obserua primò omnium, quod in potentiis cognoscitiuis reperitur esse receptionem specierum intentionalium, quæ non est cognitio: sequitur post illam actus, quo res vitaliter primò concipitur, diciturque apprehensio, eo quod obiectum recipiat quodammodo potentia, & illud ad se trahat. Potest autem formari apprehensio primò non comparando vnam rem alteri, quæ dicitur simplex apprehensio: secundò comparando rem vnam cum altera, quæ vocatur compositio, nimirum operatio, quâ formantur plures conceptus cum ordine quodam inter se; non enim aliter illi conceptus vniuntur, quàm per hunc ordinem. Est autem illa compositio, seu collatio vnius ad aliud, vel sine dependentia vlla à priore actu, & vocatur iudicium simplex; vel cum aliqua dependentia, & vocatur discursus. Hoc posito;

Compositio & discursus.

Ratio cur bruta non discurrant, manifesta est, quia rationale, siue discursuum, essentialis est differentia hominis, ita illi propria, vt nulli alteri conuenire possit. Deinde cuiusque conuenit discursus, illi etiam conuenit libertas, quia discursus radix est libertatis, vt patebit in morali: cui autem conuenit libertas, conuenit etiam meritum & demeritum. Brutis autem nec conuenit libertas, neque meritum, aut demeritum: ergo nec discursus. Deinde rectè notat Nemefius *lib. de homine*, c. 2. quod videmus certam quandam inclinationem singulis conuenire speciebus brutorum, quam omnia sequantur illarum specierum indiuidua; omnes v.g. vulpes sunt subdole, omnes lupi voraces, omnes columbæ simplices: ergo instinctu ducuntur, non discursu.

Probat bruta non discurrere.

Secundò, quod bruta etiam non componant aut diuidant, affirmando & negando, ratio est, quia iudicium est comparatio vnius cum alio: bruta si possent comparare vnum cum alio, possent ratiocinari, cum vnum non sit operosius quàm aliud. Homo igitur distinctè cognoscit esse bonum & malum; brutum autem simplici duntaxat actu & confusè cognoscit.

Nec componere.

T t

nosce

noscit bonum & disconueniens, non attingendo rationem eius nisi materiale.

Instit. eius
brutorum.

Ad omnia verò quæ opponerentur de prudentia, disciplina, artibus, colloquiis brutorum, una hæc communis responsio est, omnia illa sine villo fieri discursu per solum instinctum naturalem cum aliqua memoria præteriti; nihil enim aliud est in illis omnibus, nisi apprehensio simplex rei præsentis, vel memoria præteritæ cum instinctu naturaliter indito, per quem imago quædam in illis est, & veluti vestigium prudentiæ: sic etiam disciplinæ capacia sunt bruta, sic operari videntur cum quadam arte, aut etiam colloqui.

Quid autem sit instinctus ille brutorum edocens singula sine vlla studendi mora, & naturaliter instruens, obscurum est dicere, varièque à Doctorebus explicari solet. Videtur ergo illum nec esse qualitatem vllam superadditam phantasie bruti, nec species à Deo ināitas; sed esse ipsum sensum internum bruti, quatenus vim habet apprehendendi aliquid ut conueniens aut disconueniens, & sic illud appetendi aut refugiendi. Cum enim sensus communis brutorum, ut probatum est, specie inter se differant, possunt etiam naturaliter esse determinati ad certas apprehensiones, positis talibus obiectis præsentibus. Hinc est enim prudentia illa, quam dixi; hinc disciplinabilitas, & artificia. Nihil ergo est instinctus brutorum, quàm illorum phantasie naturaliter determinatæ ad certas operationes: v. g. dum mustela se ad pugnam cum serpente parat, rutam quærit & comedit; eaque comesta, pugnam capeffit. Sic picus Martius cuneum videns nido suo impactum, non eum nititur rostro & ungibus euellere, sed herbam quærit quandam, quæ admotâ exiliat statim cuneus.

S. II.

Utrum sensus internus hominis discurret, & iudicet.

MULTI Doctores, quibus certum est brutis nihil inesse rationis, volunt tamen partem etiam sensitiuam hominis habere aliqua iudicia, & discursus saltem circa singularia; sic enim videtur asserere S. Thomas 1. p. q. 78. art. 4. ad 2. Iauellus primo *Metaph.* q. 8. Auicenna lib. 6. *naturalium*, p. 4. c. 2.

Ratio verò dubitandi esse potest primò, quia intellectus nunquam operari potest sine adiuncta operatione phantasie proportionata: ergo quoties intellectus iudicat, & discurret, datur aliquid in phantasia proportionatum cum illis actibus: illud autem non est simplex tantum apprehensio.

Secundò reminiscencia est in parte hominis sensitiua: illa non fit sine aliquo discursu ab una re ad aliam, donec perueniatur ad id quod quæritur: ergo pars sensitiua hominis discurret.

Tertiò multorum singularium experimentum est vera compositio: illud pertinet ad potentiam sensitiuam: ergo & compositio.

Dico secundò, sensum internum hominis non discurrere, nec componere aut diuidere, etiam circa singularia.

Ratio est quia sensus internus hominis si componeret aut diuideret & discurreret, vel hoc haberet ex coniunctione cum intellectu, vel ex seipso. Non ex seipso, alioqui brutum etiam discurreret. Non ex coniunctione cum intellectu; nam sensus ex coniunctione cum ratione non mutat suam naturam aut entitatem, neque recipit aliquid intrinsecum: ergo non efficitur discursus. Deinde discursus & iudicium sunt extra obiectum & actum adequatum sensus interni, alioqui sensus internus etiam separatus

A posset discurrere: ergo neque discurrere potest ex coniunctione cum intellectu. Deinde sequeretur hominem esse rationalem secundum gradum sensitiuum, & appetitum sensitiuum esse liberum & capax peccati.

Ad primam respondeo, esse quidem necesse, ut operante intellectu operetur etiam imaginatio, ita ut apprehendat omnia obiecta circa quæ discurret intellectus; sed non esse necesse ut habeat discursum sicut intellectus habet; satis enim est, ut obiecta illa simpliciter apprehendat. Sicut dum intellectus versatur circa vniuersalia, satis est ut imaginatio percipiat singularia contenta sub illis vniuersalibus.

Ad secundam respondeo, reminiscenciam quæ fit cum discursu, esse intellectuam; illam autem quæ purè sensitiua est, esse puram apprehensionem.

Ad tertiam respondeo experimentum propriè loquendo fieri solum in sensibus externis, qui percipiunt intuitiue obiecta, & ab illis immutantur, quod est experiri. Cognoscere autem effectum experimentalem componendo, & diuidendo, proprium est intellectus, vocaturque propriè illa cognitio experimentalis, idest cognitio sæpius repetita obiecti alicuius exterius sensibilibus. Vnde ait Aristoteles fieri experimentum ex multis memoriis, ex multis experimentis artem, & inductionem vniuersalem. Igitur experimentum illud non pertinet ad sensum, sed ad intellectum.

SECTIO V.

De quibusdam proprietatibus imaginationis.

EXPLICATA potentia ipsa sensus interni, eius obiecto & actu, sequuntur eius adiuncta quatuor. Primò vis eius mirabilis ad causandos quosdam effectus, tum in corpore ipsius imaginantis, tum in alieno etiam corpore: secundò somnia: tertiò semnus & vigilia: quartò risus & fletus.

S. I.

Vires imaginationis ad causandos aliquos effectus.

SCRIPERE luculenter de hoc tanto, & tam mirabili naturæ prodigio Delsio lib. 1. *disquisit.* c. 3. q. 1. Michael Medina lib. 2. *de rebus in Deum fide*, c. 7. Marsilius Ficinus lib. 13. *Theologia Platonis*. Antonius Mirandulanus lib. 29. *de singulari certitudine*. Picus Mirandulanus lib. *de imaginatione*, Sumus *disp.* 18. *Metaphysica*, sect. 8. n. 28. Vairus lib. 2. *de falsis*, c. 3. Vallesius lib. *de sacra Philosophia*, c. 11. Pererius in c. 50. *Genesios*. Mihi tria dicere satis erat: primò quid causare possit imaginatio in corpore ipsius imaginantis: secundò quid in alieno corpore: tertiò quomodo id efficiat.

Dico primò, posse imaginationem in ipso corpore imaginantis ea tantum præstare, quæ naturalem cum imaginatione habent coordinationem, quales sunt motus locales, & ex omnes alterationes, quæ sequuntur passionibus appetitus; ad reliqua nullam prorsus habere facultatem.

Primò enim motus eorum qui dormientes ambulant, tribui sine dubio debet phantasie, cui virtus motrix residens in nervis subordinatur; quoties enim in illis & in musculis spiritus abundat, influuntque per spatia neruorum, qui motui seruiunt, & fortis est imaginatio, causatur motus ille noctambulorum, de quibus mira quædam narrari solent: v. g. Periclis serdum ferunt spatiari singulis noctibus solitum in summo tecto; & Galenum oppressum sonno integrum confecisse stadium, nec excitatum esse à sonno donec in lapidem impingeret.

Secundò testatur Galenus cum Medicum plures sanare,